

*До Спеціалізованої вченої ради  
ДФ 61.051.021 Державного вищого  
навчального закладу Ужгородського  
національного університету  
(88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3, каб. 21)*

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, Мішиної  
Наталії Вікторівни на дисертаційне дослідження Уварова Анатолія  
Олеговича на тему «Конституційне право володіти, користуватися і  
розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності»,  
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі  
знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

**Актуальність теми дисертаційної роботи.** Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена не ефективністю конституційно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають при реалізації, охороні та захисті конституційного права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Так, щороку зростає кількість позовів, які подають особи, які вважають, що це їх конституційне право порушене, до національних судових установ, і, не отримавши захисту свого порушеного права, звертаються до Європейського суду з прав людини. Рішення Європейського суду з прав людини свідчать, що на їх виконання держава має не лише вжити заходи загального характеру – поновити порушене право заявника наскільки це можливо, виплатити суму відповідної сатисфакції, але і вжити заходи загального характеру – внести зміни до законодавства України.

Актуальною є тема дисертаційного дослідження Уварова А.О. і з огляду на дискусійність ряду питань в доктрині конституційного права, як-то: зміст права

кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, межі обмеження цього конституційного права тощо.

Вище викладене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Уварова А.О., її теоретичну і практичну значущість.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.** Дисертація Уварова А.О. вміщує ідеї, комплексно не представлені в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених-конституціоналістів з огляду на розвиток новітніх технологій, суспільних відносин в сфері творчої діяльності, а також суспільних відносин, які виникають при трансфері технологій.

Дисертаційна робота А.О. Уварова характеризується фундаментальністю розробки теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення конституційно-правового регулювання права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Грунтовною, вірною, слушною є методологічна основа дисертаційного дослідження. Так, її основу склали загальні методи наукового пізнання та такі, що застосовуються в юридичній науці: методи аналізу і синтезу, статистичний, формально-логічний, порівняльно-правовий тощо. Уваров А.О. слушно застосував логіко-семантичний метод для поглиблення загального понятійно-дефініційного апарату (розділи 1, 2), комплексно застосував метод аналізу і синтезу для обґрунтування визначення поняття конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності (підрозділ 1.1.), формально-логічний метод – для здійснення аналізу законодавства України, що регламентує право кожного право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (розділ 1, 2). Комплексно дисертантом проаналізовано положення

законодавства України та зарубіжних держав за допомогою порівняльно-правового методу (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). Заслуговує на позитивну оцінку і застосування статистичного методу, який дозволив Уварову А.О. узагальнити практику Європейського суду з прав людини (розділ 2).

Сильною стороною дисертації Уварова А.О. є використання в процесі дослідження актів міжнародних організацій (Організації Об'єднаних Націй, Світової організації торгівлі, Ради Європи та ін.), нормативно-правових актів органів державної влади України, зарубіжних держав, статистичних даних Європейського суду з прав людини, практики міжнародних судових установ, рішень Конституційного Суду України та зарубіжних держав, Верховного суду, адміністративних судів.

Вище викладене стало запорукою того, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є повністю обґрунтованими, достатньо аргументованими.

Вперше у вітчизняній конституційно-правовій науці на основі наукових здобутків, міжнародних договорів, законодавства України та зарубіжних держав, практики його застосування, рішень Європейського суду з прав людини дисертантом було проведено комплексне дослідження конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності, що дало змогу обґрунтувати нові теоретичні та прикладні положення і висновки, які характеризуються достовірністю, новизною, фундаментальністю.

Новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджується широкою апробацією. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на конференціях, круглих столах, основними з яких є міжнародна наук.-практ. конференція «Верховенство права та правова держава» (Ужгород, 15–16.09.2017), міжнародна наук.-практ. конференція «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (Ужгород, 16–17.02.2018), міжнародна наук.-практ.

конференція «Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей» (Ужгород, 3-4.05.2019) тощо.

Позитивне враження справляє теоретико-методологічна основа дисертаційного дослідження – її становлять фундаментальні наукові праці вітчизняних та закордонних вчених: Ю. Г. Барабаша, Д. М. Бєлова, Ю. М. Бисаги, С. Б. Булеци, Л. М. Дешко, Д. Лонг, Н. В. Мішиної, П. Рей, М. В. Савчина, А. О. Селіванова, В. О. Серьогіна, Т. М. Слінько, О. В. Совгирі, В. Л. Федоренко, Ю. С. Шемшученко, Н. Г. Шукліної, О.В. Щербанюк та ін. , а також нормативна база дисертаційного дослідження, яку становлять міжнародні договори, нормативно-правові акти України та інших країн-учасниць Ради Європи, акти Ради Європи та інших регіональних міжнародних міжурядових організацій з захисту прав людини, Комітету Міністрів Ради Європи.

Структура дисертації Уварова А.О. повністю відповідає меті і задачам дослідження.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження Уварова А.О., можна стверджувати, що одержані дисертантом наукові результати є обґрунтованими, аргументованими, а їх наукова новизна є достовірною.

**Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження.** Дисертація Уварова А.О. містить результати, що мають вагому наукову новизну та сприяють розвитку науки конституційного права.

Основними з них є такі:

- сформульовано авторське визначення: поняття об'єктивного права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності – це офіційно виражені та визнані у суспільстві правила поведінки учасників конституційно-правових відносин, пов'язаних зі створенням, володінням, користуванням та розпорядженням результатами інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються державою, згідно з якими поведінка учасників цих відносин оцінюється як правомірна або

неправомірна; поняття суб'єктивного права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності – це юридично забезпечена можливість суб'єкта інтелектуальної та творчої діяльності володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності;

- встановлено, що новизна результату творчої діяльності та спосіб здійснення інтелектуальної діяльності є невід'ємним сутнісним елементом об'єктивного конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а забезпечення інтересів творця результату творчої та інтелектуальної діяльності є невід'ємним сутнісним елементом суб'єктивного конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності;

- виявлено такі ознаки конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності: 1) наявність норми об'єктивного права, яка закріплює можливість володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; 2) здатність бути творцем результату інтелектуальної, творчої діяльності; 3) можливість володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; 4) гарантії захисту захисту ідеї та фактичної форми, в якій вона виражена;

- виділено елементи змісту конституційного права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, встановлено коло суб'єктів конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності.

Цінним для науки конституційного права є сформульоване дисертантом авторське визначення поняття гарантій права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності: за

змістом – як системи засобів та способів, створення яких є зобов'язанням держави, і які покликані забезпечити фактичну реалізацію, охорону та захист права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; за формою – як передбачених національним законодавством України нормативно-правових та організаційно-правових способів реалізації права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; за суттю – як умов, які держава зобов'язана створити для реалізації права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Вище наведений перелік результатів дисертаційного дослідження не є вичерпним. Дисертація Уварова А.О. містить і інші наукові положення, висновки, рекомендації, які характеризуються новизною, фундаментальністю, повнотою наукового обґрунтування та є цінними і з теоретичної, і з практичної точки зору.

Елементи наукової новизни дисертаційної роботи Уварова А.О., їх кількість, кваліфікаційні ознаки повністю відповідають нормативним вимогам.

**Оцінка змісту та завершеності дисертації.** У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, встановлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів дослідження.

У розділі 1. Конституційне право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина встановлено правову природу та сформульовано авторське визначення понять об'єктивного права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; суб'єктивного права кожного володіти, користуватися і

розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; аргументовано, що новизна результату творчої діяльності та спосіб здійснення інтелектуальної діяльності є невід'ємним сутнісним елементом об'єктивного конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а забезпечення інтересів творця результату творчої та інтелектуальної діяльності є невід'ємним сутнісним елементом суб'єктивного конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Також дисертантом Встановлено, що поняття «інтелектуальна діяльність» та «творча діяльність» використовуються в законодавстві України: 1) на позначення результатів діяльності людини; 2) позначення передумов створення об'єктів права інтелектуальної власності; 3) позначення критеріїв виникнення права інтелектуальної власності. Дістало подальшого розвитку твердження, що інтелектуальна діяльність може мати ознаку творчості, в той час як творча діяльність не передбачає таку ознаку як наявність інтелекту у творця результату творчої діяльності. Також дисертантом виявлено ознаки та зміст конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, встановлено коло суб'єктів конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності.

Дисертантом акцентовано увагу на незалежності авторського права та права власності на матеріальний об'єкт (матеріальний носій), яка проявляється через: 1) зміст особистих немайнових прав та майнових прав суб'єкта авторського права; 2) право власності на матеріальний об'єкт (володіння, користування та розпорядження ним). Виявлено співвідношення між правом володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності та іншими правами і свободами людини і громадянина. Обґрунтовано, що конституційне право володіти, користуватися та розпоряджатися

результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності є самостійним суб'єктивним правом людини і гарантією здійснення свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності є гарантією суб'єктивного юридичного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які є об'єктами права інтелектуальної власності.

Розділ 1 дисертації Уварова А.О. носить фундаментальний характер.

У розділі 2. Гарантії та захист, обмеження конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності дисертантом сформульовано авторське визначення поняття гарантій права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності: за змістом – як системи засобів та способів, створення яких є зобов'язанням держави, і які покликані забезпечити фактичну реалізацію, охорону та захист права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; за формою – як передбачених національним законодавством України нормативно-правових та організаційно-правових способів реалізації права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; за суттю – як умов, які держава зобов'язана створити для реалізації права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Також Уваровим А.О. удосконалено існуюче в науці конституційного права уявлення про забезпечення національної безпеки як особливий вид публічних інтересів, аргументовано, що він конкретизується підвищенням ефективності нормативно-правових та організаційно-правових гарантій права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної,

творчої діяльності, а також права на захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Дисертантом доведено, що не ефективність конституційно-правового механізму реалізації права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності створює бар'єри вільної торгівлі об'єктами права інтелектуальної власності та є загрозою національній безпеці.

Уваровим А.О. виявлені такі недоліки законодавства України, що регулює суспільні відносини, які виникають при реалізації права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності: 1) одні й ті самі результати інтелектуальної діяльності охороняються і як винаходи, і як корисні моделі; 2) видача патентів без проведення кваліфікаційної експертизи; 3) відсутність процедури «post-grant opposition».

Аргументовано необхідність вдосконалення ефективності існуючого в Україні конституційно-правового механізму забезпечення права кожного володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності з врахуванням міжнародних зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС та Угодою ТРІПС, запропоновано концептуальні підходи до вдосконалення конституційно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають при реалізації права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, удосконалено наявну в науці конституційного права концепцію щодо розуміння організаційно-правових гарантій права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, встановлено коло органів-гарантів, які здійснюють державно-юридичний захист права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності: національні судові установи; міжнародні судові

установи, виявлено особливості захисту конституційного права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності.

Здобувачем аргументовано, що чинне законодавство України потребує вдосконалення в світлі практики Європейського суду з прав людини щодо питань «expectativa jurídica» при подачі заявки на реєстрацію товарного знаку, а також щодо втручання держави відносно «правомірного очікування» заявників; доведено, що при обмеженні права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності має бути забезпечено можливість здійснення судового контролю за таким обмеженням шляхом закріплення цього в законі, суворого та чіткого визначення кордонів обмеження права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності.

Розділ 2 дисертації Уварова А.О. має фундаментальний характер, характеризується логікою викладу матеріалу, комплексністю, глибиною наукового аналізу.

Дисертаційне дослідження завершується обґрунтованими, аргументованими, теоретично і практично цінними фундаментальними висновками, що впливають зі змісту дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що дисертант досяг мети дослідження, дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

**Зауваження щодо дисертаційної роботи.** Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за доцільне звернути увагу на такі дискусійні положення поданої дисертації:

1. Бачиться, що робота значно виграла б, зважаючи на умови сьогодення, аби в ній було приділено більше уваги захисту права інтелектуальної власності на лікарські засоби, в тому числі вакцини, а також питанню трансферу технологій виробництва лікарських засобів.

2. Потребує уточнення позиція автора як саме не ефективність конституційно-правового механізму реалізації права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної впливає на національну безпеку.

3. Зважаючи на те, що стандарти охорони інтелектуальної власності ЄС вищі за стандарти СОР, а наразі Україна вже є учасницею СОР та в преамбулі Конституції України закріплено зовнішньополітичний вектор на набуття повноправного членства України в ЄС і, відповідно, Україна здійснює імплементацію законодавства ЄС, потребує уточнення які стандарти щодо охорони інтелектуальної власності пропонує застосовувати Україні здобувач, а також який підхід він пропонує до вирішення ситуації, коли стандарт СОР відмінний від стандарту ЄС.

Висловлені положення не ставлять під сумнів отримані фундаментальні наукові результати, а носять виключно дискусійний характер.

**Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.** Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено в наукових статтях, що опубліковані у періодичних наукових фахових виданнях, тезах наукових доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях.

**Відсутність порушення академічної доброчесності.** Виконане дисертаційне дослідження є актуальним, має наукову новизну та практичну цінність. Дисертаційна робота характеризується ґрунтовністю.

**Загальний висновок.** Дисертаційна робота Уварова Анатолія Олеговича на тему «Конституційне право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» виконана вперше.

Дисертаційна робота є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему щодо

суспільних відносин, які виникають при реалізації конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності.

Вище викладене дає підстави вважати, що дисертація Уварова Анатолія Олеговича на тему «Конституційне право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» за своїм змістом, науковими результатами, новизною відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. №167.

**ОПОНЕНТ:**

Доктор юридичних наук, професор,  
проф. кафедри конституційного права  
Національного університету «Одеська  
юридична академія»



Н.В. Мішина

Підпис засвідчую:

Перший проректор Національного  
університету «Одеська  
юридична академія», д.ю.н., професор,  
Заслужений юрист України



М.Р. Аракелян

*Відгук отримано:  
29.11.2022р.  
Голова Великої ради  
ДФ 61.051.031  
проф. Бєлов Д.М.*

